

E.G.ƏLİYEVƏ

müəllim

esmiraliyeva877@gmail.com

:<https://orcid.org/0009-0005-0288-5927>

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

(Bakı şəh., K.Rəhimov küç., 13)

10.62021/0026-0028.2024.4.232

TƏRBIYƏÇİ-MÜƏLLİMİN PEŞƏKARLIĞININ YÜKSƏLDİLMƏSİNDƏ MÜASİR TƏLİM TEXNOLOGİYALARDAN İSTİFADƏNİN VASİTƏLƏRİ

Xülasə. Məqalədə tərbiyəçi-müəllimin peşəkarlığının yüksəldilməsində istifadə olunan texnologiyalardan bəhs edilir. Eyni zamanda burada hansı vasitələr işləkdirsə, onlar da təhlilə cəlb edilir.

Qarşıda duran mühüm vəzifələrdən biri kimi tərbiyəçi-müəllimin fəaliyyətində əsaslı dəyişikliklərin olduğu vurğulanır. Təhsil texnologiyaları da dəyişir, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) tətbiqi təhsil müəssisəsində hər bir məşğələ üzrə təhsil çərçivəsini genişləndirmək üçün mühüm imkanlar açır. Bu şəraitdə təhsilin klassik modelini həyata keçirən ənənəvi bağçalar səmərəsiz hala düşüb. Tərbiyəçi-müəllimlər bir problemlə üzləşdilər – bilik və bacarıqların toplanmasına yönəlmiş ənənəvi təhsili uşağın şəxsiyyətinin inkişafı prosesinə çevirmək istəyirlər.

Açar sözlər: tərbiyəçi-müəllim, texnologiya, vasitə, istifadə, uşaq, inkişaf

Bir uşağı bağçaya göndərməzdən əvvəl, bir çox valideyn tərbiyəçi-müəllimin peşəkar keyfiyyət səviyyəsi ilə marqlanır. Valideynlərin övladı ilə vaxt keçirəcək şəxsləri tanıması və bu barədə bir fikri olması çox vacibdir. O necə bir insandır, uşağın onu bəyənib-sevməməsi çox vacib bir məqamdır. Uşaq bu adama güvənəcəkmə, əməkdaşlıq etmək və bu insana itaət etmək istəyi olacaqmı? Öz sənətində nə qədər peşəkardır? Uşağa hansı bilikləri verəcək?

Bəzən valideynlər düşünür ki, uşağı bağçaya göndərməklə işi bitir. Əslində isə belə deyil. Belə ki, uşaq əsas tərbiyəni ailədə alır, məktəbəqədər müəssisədə isə tərbiyəçi-müəllimlər bu işi davam etdirir. Bu zaman hər iki tərəfin verdiyi bilik və bacarıqlar üst-üstə düşərsə, alına nəticə də müsbət olması ilə seçilir.

D.B.Elkonin yazır: “Birgə fəaliyyət müddətində yetkinlər tədricən obyektlərin istehlak edilməsinin sosial cəhətdən inkişaf etmiş yollarını ötürürlər. Birgə fəaliyyətlərdə yetkinlər uşağın fəaliyyətini təşkil edir və sonra bu hərəkətlərin meydana gəlməsinin təşviqi və nəzarəti funksiyalarını həyata keçirirlər...” [2, s.75].

Texnologiya uşaqların inkişafı və öyrənməsində müsbət rol oynayır. Texnologiyanın tətbiqi ilə tərbiyəçi-müəllimlər öyrənməyi təşviq etmələrinə və uşaqlar üçün aktiv bir öyrənmə mühiti yaratmalarına imkan verən daha yenilikçi və təkmilləşdirilmiş tədris metodlarına giriş əldə edirlər. Yeni bir anket tərbiyəçi-müəllimlərin erkən uşaqlıq qruplarında texnologiyanı necə istifadə etdiklərini araşdırdı. Tədqiqatçılar tərbiyəçi-müəllimlərin əksəriyyətinin texniki cihazları gündəlik tədrislərinə inteqrasiya etdiklərini, lakin cihazları daha səmərəli istifadə etmək üçün dəstəyə ehtiyac olduğunu müəyyən etdilər.

Təlim prosesində yeni texnologiyalardan istifadə etməklə ənənəvi məqamlardan uzaqlaşmaq təhsil mühitinin və tədris prosesinin monotonluğunu aradan qaldırmağa, uşaqların fəaliyyət növlərinin dəyişdirilməsinə şərait yaratmağı mümkün edir.

Məşğələnin məzmunundan, məqsədindən, uşaqların hazırlıq səviyyəsindən, onların təhsil ehtiyaclarını ödəmək qabiliyyətindən və yaş kateqoriyasından asılı olaraq texnologiyanın seçilməsi tövsiyə olunur.

Uşaqların öyrənməsi üçün tərbiyəçi-müəllimlərin böyük əhəmiyyəti var. Tərbiyəçi-müəllimlər akademik bilikləri çatdırırlar. Tərbiyəçi-müəllimlər sosial-emosional bacarıqları da verirlər. Yaxşı tərbiyəçi-müəllimlər tələbələrin uzunmüddətli həyat nəticələrini artırır. Tərbiyəçi-müəllimlər ilham verə bilər (və onların əhəmiyyətinin başqa bir nümayişində, bəzi hallarda, təəssüf ki, tərbiyəçi-müəllimlər məyus ola və ya hətta sui-istifadə edə bilərlər).

Minilliyin əvvəlindən rəqəmsal texnologiya təhsildə üstünlük təşkil edir və bu, təkcə kompüterlərə aid deyil. 2000-ci illərin əvvəllərində interaktiv lövhələr təqdim edildi. 2010-cu illərdə portativ və əl aparatlarından tutmuş öyrənənlər və tərbiyəçi-müəllimlər üçün getdikcə daha təkmilləşən proqram təminatına qədər geniş çeşidli texnologiyanın təhsilə daxil olduğunu gördük.

Dünyadakı məktəblərdə milyonlarla şagird hər gün texnologiyadan istifadə edir. Cazibədar təxəyyüllərdən tutmuş tərbiyəçi-müəllimlərin vaxtına qənaət etməyə qədər müasir texnologiya indi təhsildə mebelin bir hissəsidir və o, burada qalmaqdadır.

Təhsildə texnologiyanın tərəqqisinə nəzər saldıqda onun yalnız bir istiqamətdə getdiyini görə bilərik. 1980-ci illər daxil olmaqla, təhsildə rəqəmsal texnologiya deyilən bir şey yox idi. 1990-cı və 2000-ci illərdə İT kurikulumda vahid fənn idi. 2010-cu illərdə sürətlə irəliləyin və bu, məktəblərin öyrətdiyi praktiki olaraq hər şeyin ayrılmaz hissəsidir.

Texnologiyanın müasir həyat üçün əhəmiyyəti artdıqca, təbii ki, təhsildə də əhəmiyyəti artacaq. Lakin onlardan yerində və düzgün şəkildə istifadə etmək lazımdır.

Tədqiqatlara görə, texnologiya uşaqların fəaliyyətinə müsbət təsir göstərir. O, pedaqoqlara maraqlı, cəlbədicə və yaddaqalan dərslər yaratmağa kömək edə bilər. Deməyə ehtiyac yoxdur ki, daha yüksək məşğulluq uşaqları daha da həvəsləndirir və dərsləri həm tələbələr, həm də tərbiyəçi-müəllimlər üçün daha zövqlü edir. Onlar mümkün olmayanı araşdırmaq üçün ClassVR kimi virtual realıq qulaqlıqlarından, gecə səmasını öyrənmək üçün planşetlərdən və ya yaratmaq üçün CoSpaces kimi kodlaşdırma platformalarından istifadə edirlər. Bundan əlavə, rəqəmsal öyrənmə təhsil üçün müasir həyatda əsas olan əvəzolunmaz rəqəmsal bacarıqları təkmilləşdirməyə kömək edir. Bugünkü uşaqlar təbii olaraq ağıllı telefonlar və kompüterlər kimi texnologiya ilə təcrübəli olsalar da, onlardan təhsil şəraitində istifadə etmək onları daha praktik tətbiqlərə gətirib çıxaracaqdır.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, texnologiya həyatımızın böyük bir hissəsidir və heç yere getmir. Bu o deməkdir ki, uşaqların böyüyərkən texnologiyadan necə istifadə etməyi öyrənmələri vacibdir, beləliklə, onlar bütün həyatları boyunca təchiz olunurlar! Texnologiyanın sürətli inkişafı ilə sadəcə olaraq yeni texnologiyalara uyğunlaşmaq özlüyündə əvəzolunmaz bir bacarıqdır.

Texnologiya həmçinin ünsiyyəti və əməkdaşlığı yaxşılaşdırma bilər. Bu, uşaqlar arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı ünsiyyətin yaranmasına səbəb olacaqdır.

Texnologiya tərbiyəçi-müəllimlərə vaxtlarını vacib olan şeylərə, tədrisə yönəltməyə kömək edə bilər. Eyni zamanda texnologiyalardan yerli-yerində və lazım olduqda istifadə müəllimlərə məqamlara gətirib çıxara bilər. Çünki kiçik yaşlı uşaqlar öyrənməyə həvəslidirlər və onlar hər şeyi böyük məmnuniyyətlə qəbul edirlər.

Tərbiyəçi-müəllimlərin bəziləri qrupda masalar, kompüterlər və ya lövhələrdən istifadə edirlər. Erkən uşaqlıq müəllimlərinin 90%-i texnoloji əldə edir və ondan müntəzəm istifadə edir, 88%-i isə ən azı həftədə bir dəfə texniki cihazlardan istifadə etdiklərini söyləyirlər. Tədqiqatçılar, müəllimlərin böyük əksəriyyətinin tədris və öyrənmə mühitini yaxşılaşdırmaq və sinifdə müzakirə olunan mövzularda uşaqlarla daha güclü əlaqələr qurmalarına kömək etmək üçün masalar, masa üstü və ya interaktiv lövhələrdən istifadə edərək, texniki vasitələrin istifadəsini artırıq inteqrasiya etdiklərini aşkar etdilər. İstifadə olunan cihazlara gəldikdə, müəllimlərin 80%-i sinifdə öz istifadəsi üçün iPad və ya planşetlər daxil etməyi qəbul etdi, erkən yaş müəllimlərinin 51%-i və 45%-i onsuz da kompüter və interaktiv lövhələri birləşdirdiklərini söylədi [59, s.214].

Texniki vasitələr yalnız qrup uşaqları ilə qarşılıqlı əlaqədə deyil, müəllimlərin daha təsirli tədris mühiti yaratmasına imkan verən təlimat, sənədləşdirmə, qiymətləndirmə və ünsiyyət dəstəyi üçün də istifadə olunur. Məsələn, müəllimlər məşğələləri planlaşdırmaq üçün xüsusi tətbiqetmələrdən istifadə edə və ya uşaqların işlərini sənədləşdirmək və qiymətləndirmək üçün interaktiv mediadan istifadə edərək, valideynləri ilə irəliləmələrini bölüşə bilirlər. Bundan əlavə, təlim kursları kimi onlayn vasitələr müəllimləri öz peşə inkişaflarını formalaşdırmağa və öz-özünə inkişaf edən modullar və ya oxu hərəkətləri ilə müəyyən bir bacarığı gücləndirməyə təşviq edir.

Qeyd edək ki, sosiallaşma “ətraf aləmlə qarşılıqlı əlaqədə insanın inkişaf prosesidir” (A.V.Mudrik). Uşağın sosial inkişafı A.V.Mudrik, M.A.Qalaguzova görə, fəaliyyətlərdə həyata keçirilir. Bir uşağın sosial inkişafı, ilk növbədə, ünsiyyət bacarıqlarının, həyat dəyərlərinin formalaşması, uşağın böyüdüyü cəmiyyətin ənənələrini və mədəniyyətini mənimsəməsidir. Unudulmamalıdır ki, sosial inkişaf uşağın mənəvi dəyərləri, etik davranışları və ünsiyyət metodlarını mənimsəməsinə zəmin yaradır. Yaranan şəxsiyyətlərarası münasibətlər, öz növbəsində, ictimai davranışın, vətənpərvərlik hisslərinin, doğma torpağa, doğma ölkəyə sevginin, insanlara yaxşı münasibətin mənəvi təməli olur [3, s.186].

Məhz məktəbəqədər uşaqlıq dövründə bir şəxs özünəməxsusluq yaradır və özü haqqında ilk fikirlər ortaya qoyur. Burada şəxsiyyətlərarası qarşılıqlı təsir formaları, əxlaqi və sosial normalar formalaşır. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların sosial və fərdi inkişafı prosesi müxtəlif fəaliyyət növlərini əhatə edir: oyun, tədqiqat, vizual, obyektiv fəaliyyət, layihə, ünsiyyətçilik, konstruktiv fəaliyyət. Məktəbəqədər yaşlı uşağın aparıcı fəaliyyəti oyun olduğundan, rol oynayan oyun uşağın sosial davranışının formalaşmasında əsas olur, sayəsində uşaq yetkinlərin davranış və münasibətlərini modeləşdirir. Eyni zamanda uşaqlar arasında ön plan insanlar arasındakı əlaqə və işlərinin mənasıdır.

Məktəbəqədər təhsil təşkilatlarının şərtlərindəki sosial-pedaqoji fəaliyyət uşağa, müəllimə və valideynə öz fərdiliyinin inkişafında, özlərini təşkil etmələrində, psixoloji vəziyyətlərində ortaya çıxan problemlərin həllində kömək etməyə yönəlmiş pedaqoji və psixoloji fəaliyyətləri əhatə edən işdir. Daha kiçik bir məktəbəqədər yaşda uşaqlarda yaxınlarına qarşı xeyirxah bir münasibət inkişaf etdirmək lazımdır; orta məktəbəqədər yaşda məktəbəqədər uşaqlarda ətrafdakı insanları başa düşmək, ünsiyyət və qarşılıqlı fəaliyyətə can atma qabiliyyətini inkişaf etdirmək, ətraf dünya haqqında fikirləri genişləndirmək; məktəbəqədər yaşda insanların fikirlərini, münasibətlərini, emosional və fiziki vəziyyətlərini zənginləşdirmək, üz ifadələrində, jestlərdə, intonasiyada duyğuları “oxuya” bilmək xeyirxah, diqqətli bir müəllim-pedaqog qazanmağa və öyrətməyə kömək edir [4, s.115].

Müəllimin əməyinə belə qeyri-ışgüzar və sentimental yanaşma A.S.Makarenkonu hədətləndirirdi. O, belə hesab edirdi ki, “müəllim qəlbi” uşaqlara münasibətlərin daxili tənzimləyicisi kimi istifadə oluna bilməz. A.S.Makarenkonun fikrincə “xeyirxah qəlblər sistemi” uşaqların rəğbətini qazanmaq, “ən çox sevilən müəllim” titulu almaq uğrunda mübarizəyə gətirib çıxarır. O, müəllimə istesalat mövqeyindən yanaşmağı, ona əmək, zəhmət adamı, fəhlə kimi baxmağa çağırırdı [5, s.24].

İşin elmi nəticəsi: Tərbiyəçi-müəllimin peşəkarlığının yüksəldilməsində müasir təlim texnologiyalardan istifadənin vasitələri mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çünki həmin məsələlər məşğələnin daha maraqlı və rəngarəng keçməsində vacibdir. İşdə məhz həmin müxtəlif məqamlar təqdim olunur.

İşin elmi yeniliyi: Tərbiyəçi-müəllim məşğələdə özünün də yaratdığı və icad etdiyi metodları tətqib edə bilər.

İşin praktik əhəmiyyəti: Əldə olunmuş nəticələr müxtəlif məşğələlərdə tərbiyəçi-müəllimlərin istifadəsi üçün tövsiyə edilir. Tədqiqatdan əldə edilmiş nəticələrdən dərslərlərin, dərslər vəsaitlərinin, elmi-metodik ədəbiyyatın və elmi-tədqiqat işlərinin hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. İlyasov, M.İ. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri. Monoqrafiya / M.İ.İlyasov. – Bakı: Elm və təhsil, – 2018. – 208 s.
2. Boyçenko, N.A., Məktəbəqədər uşaqlar üçün rol oyunları: dərs vəsaiti / N.A.Boychenko, G.I.Grigorenko, E.I.Kovalenko, E.I.Şerbakov. – Kiyev, – 2002.
3. Гагиева, М.Ю. Роль воспитателя в реализации метода проектов в педагогическом процессе дошкольного образовательного учреждения / М.Ю.Гагиева. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2017. – № 17 (151).
4. Varentsova, N.S. Dizayn fəaliyyətində qabiliyyətlərin inkişafı // Müasir məktəbəqədər təhsil. Nəzəriyyə və təcrübə. – 2008. – № 1.
5. Veraksa, N.Ye. Məktəbəqədər uşaqların dizayn fəaliyyəti. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin müəllimləri üçün bir bələdçi / N.Ye.Veraksa, A.N.Veraksa. – M.: MOSAIKA-SINTEZ, – 2016.

E.G.Aliyeva

Means of using Modern Educational Technologies in Raising the Professionalism of the Educator-Teacher

Summary

The article talks about the technologies used in raising the professionalism of the educator-teacher. At the same time, whatever tools are available here, they are also included in the analysis.

It is emphasized that there are fundamental changes in the activity of the educator-teacher as one of the important tasks ahead. Educational technologies are also changing, the application of information and communication technologies (ICT) opens up important opportunities to expand the educational framework for each subject in an educational institution. In these conditions, traditional kindergartens, which implement the classical model of education, have become ineffective. Educators-teachers faced a problem – they want to turn traditional education focused on the accumulation of knowledge and skills into the process of personality development of the child.

Key words: *educator-teacher, technology, tool, use, child, development*

Э.Г.Алиева

Средства использования современных образовательных технологий в повышении профессионализма педагога-учителя

Резюме

В статье говорится о технологиях, используемых в повышении профессионализма педагога-учителя. При этом какие бы инструменты здесь ни были, они тоже включены в анализ.

Подчеркивается, что в будущем предстоит кардинальные изменения в деятельности воспитателя-учителя. Образовательные технологии также меняются, применение информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) открывает важные возможности для расширения образовательных рамок по каждому предмету в образовательном учреждении. В этих условиях традиционные детские сады, реализующие классическую модель обучения, стали неэффективными. Воспитатели-учителя столкнулись с проблемой – они хотят превратить традиционное образование, ориентированное на накопление знаний и умений, в процесс развития личности ребенка.

Ключевые слова: *воспитатель-учитель, технология, инструмент, использование, ребенок, разработка*

Rəyçi: ped.f.d., b/m N.İsmayilova

Redaksiyaya daxil olub: 04.11.2024